

6. Demchenko O., Kazmirchuk N., Zhovnych O., Stakhova I., Podorozhnyi V., Baranovska I. PREPARING STUDENTS FOR THE USE OF THEATER ACTIVITIES FOR CHILDREN'S DEVELOPMENT SOFT SKILLS: EUROPEAN CONTEXT. SOCIETY. INTEGRATION. EDUCATION Proceedings of the International Scientific Conference. Volume I, May 27th-28th, 2022. 31-46. URL: <http://journals.rta.lv/index.php/SIE/article/view/6866>
7. Drama Games and Theatre Activities. URL: <https://www.dramanotebook.com/dramagames/>
8. EU experience of soft skills development of preschool and primary school age children by theater activities in teacher training. URL: <http://erasmus.vspu.edu.ua/>
9. Theatre-in-Education (TiE). URL: <https://www.belgrade.co.uk/theatre-in-education-tie/>

Л.Ліхницька,

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри мистецьких дисциплін
дошкільної та початкової освіти
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського

L. Likhitska,

Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor at the Valentyna Voloshyna Faculty
of Preschool and Primary Education,
Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi
State Pedagogical University

ПРОБЛЕМИ АКСІОЛОГІЧНОГО ПІДХІДУ ДО ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ МИСТЕЦЬКИХ ДИСЦИПЛІН

PROBLEMS OF AXIOLOGICAL APPROACH TO THE TRAINING OF FUTURE TEACHERS OF ART DISCIPLINES

***Анотація.** Стаття розкриває специфіку аксіологічного підходу підготовки майбутніх викладачів мистецьких дисциплін до продуктивної діяльності. Розглянуто аксіологічні принципи, а саме: рівноправність усіх наукових поглядів у межах єдиної гуманістичної системи цінностей, рівнозначність традицій і творчості, визнання необхідності вивчення і використання учнів минулого і можливості відкриття в теперішньому і майбутньому, екзистенціальну рівність людей, соціокультурний прагматизм замість суперечок про підґрунтя цінностей, діалог всупереч байдужості чи взаємозаперечення. Розкрито значення аксіологічного підходу для формування творчої самостійної особистості майбутнього вчителя музики.*

***Abstract.** The article reveals the specific axiological approach to training future teachers of artistic disciplines to productive activities. Considered axiological principles, namely equality of all scientific views in a single humanistic value system equivalence tradition and creativity, recognizing the need to study and use education past and the possibility of opening a present and future, existential equality of people, socio-cultural*

pragmatism rather than debate on the basis of values dialogue despite the indifference or mutual negation. Reveals the importance of axiological approach to the formation of creative personality independent of the future teacher of music.

Ключові слова: аксіологічний підхід, гуманістичний світогляд, майбутні викладачі мистецьких дисциплін, продуктивна діяльність, принципи.

Key words: axiological approach, humanistic outlook, future teachers of artistic disciplines, productive activity principles.

Постановка проблеми. Важливими факторами готовності майбутніх вчителів музичного мистецтва до професійної діяльності є педагогічна майстерність, креативність, професійне творче мислення, саморефлексія, мотивація до самовдосконалення та розуміння цінності професії вчителя для себе та для суспільства в цілому. Узв'язку з цим, одним із важливих підходів до організації процесу фахової підготовки майбутніх учителів, та майбутніх учителів музичного мистецтва зокрема, є аксіологічний підхід, що спрямовує фахову підготовку майбутніх педагогів на формування системи вищих загальнолюдських та професійних педагогічних цінностей: гуманістичних, духовно-моральних, естетичних, творчих тощо.

Аналіз останніх наукових публікацій. За визначенням С. Гончаренка, аксіологія педагогічна це такий напрям в галузі освіти, в якому «розглядаються: вчення про цінності, зміст провідних педагогічних ідей, теорій і концепцій в різні історичні періоди в сфері вітчизняної та зарубіжної освіти (з точки зору їхньої відповідності чи невідповідності потребам суспільства і особистості)» [1, 24].

Аксіологічний підхід у широкому значенні відображає рівень загальнолюдських, суспільних цінностей, а також питання пов'язані з моральними цінностями. У вузькому, соціально-педагогічному значенні, аксіологічний підхід відображається у працях А. Дістервега, Я.А. Коменського, Ж.Ж. Руссо та ін. Теоретико-методологічні основи впровадження аксіологічного підходу в освітній процес різних типів навчальних закладів визначені у працях І. Бека, І. Зязюна, В. Огнев'юка, О. Савченко, О. Сухомлинської та ін. Також, у працях В. Гриньової, І. Ісаєва, М.Сметанського, В. Сластьоніна та ін. проаналізовано аксіологічні основи процесу вдосконалення професійної діяльності вчителів. Аналіз наукових літературних джерел показав, що проблема аксіологічного підходу в освіті привертає увагу сучасних дослідників у різних напрямках. Н. Ткачова досліджувала застосування аксіологічного підходу до організації педагогічного процесу в загальноосвітньому навчальному закладі. У своїх публікаціях Т. Варенко та Л. Демінська обґрунтовують доцільність реалізації аксіологічного підходу в сучасній системі вищої педагогічної освіти. Проаналізувавши наукові джерела з теми нашого дослідження, ми дійшли висновку, що сучасні науковці здійснили вагомий внесок у дослідження різних аспектів проблеми реалізації аксіологічного підходу в системі вищої освіти. Проте проблема застосування аксіологічного підходу в фаховій підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва є недостатньо дослідженою, що

обумовлює актуальність теми нашого дослідження і свідчить про необхідність продовження наукового пошуку у визначеному напрямку.

Мета та завдання дослідження. Мета статті полягає в розкритті специфіки застосування аксіологічного підходу до ефективної підготовки майбутніх викладачів мистецьких дисциплін до продуктивної роботи з школярами.

У центрі аксіологічного підходу знаходиться концепція взаємозалежного, взаємодіючого світу. Тому важливо навчитися бачити те спільне, що не лише об'єднує людство, а й характеризує кожну окрему особистість, її унікальність. Аналіз психолого-педагогічних й мистецьких досліджень свідчить про те, що професійна підготовка студентів факультетів мистецтв педагогічних університетів спрямовується на майбутню музичнопедагогічну діяльність, у процесі якої формування професійних знань та вмінь у значній мірі залежить від особистісного ставлення до мистецтва. У цьому процесі роль механізму зв'язку виконує саме аксіологічний (ціннісний) підхід. Відповідно, художньо-музичні цінності є результатом духовного опанування особистістю творами мистецтва, усвідомлення їх змісту, естетичної форми, здійснення глибокого музично-педагогічного аналізу творів мистецтва. Аксіологічний підхід виступає як реалізація суб'єктно-суб'єктних відносин усіх учасників навчально-виховного процесу. Основними його ознаками є глибоке розуміння природи цінностей, їх загальна значимість [3, 241]. Цей підхід дозволяє розкрити значення особистісних цінностей викладача мистецьких дисциплін як стрижня його особи, яка забезпечує можливість орієнтації на її акмеологічне становлення.

У зв'язку з цим, особливого значення набуває роль ціннісних орієнтацій та ціннісних взаємовідносин у процесі формування особистості майбутнього викладача мистецьких дисциплін. Доречно підкреслити, що у системі наукового пошуку існує погляд що ціннісне ставлення в процесі засвоєння творів мистецтва є підґрунтям підготовки особистості до співтворчості. Основу осягнення цього процесу складає розуміння ціннісного ставлення до творів мистецтва як характерної ознаки творчої активності особистості. З цієї позиції особистість – це конкретне вираження сутнісних ознак людини. Як стверджує О. Леонтьєв, особистість «створюється об'єктивними обставинами, діяльністю, зв'язком зі світом, ієрархією діяльностей» [4, 222]. У зв'язку з тим необхідно відзначити, що проблема особистості має міждисциплінарний статус, її вивчають у суспільних і природничих науках.

У природничих науках цю категорію розглядають як особливу якість людини, якої вона набуває в соціокультурному середовищі в процесі спільної діяльності та спілкування. У гуманістичних філософських і психолого-педагогічних концепціях особистість – це людина як цінність, яка становить неповторну комбінацію її психологічних якостей, що формуються в процесі соціалізації та взаємодії зі світом. За висловом С. Гончаренка, особистість, особа – у широкому розумінні – це конкретна, цілісна людська індивідуальність в єдності її природних і соціальних якостей; у вузькому, філософському розумінні – індивід як суб'єкт соціальної діяльності, властивості якого детерміновані конкретно-історичними умовами життя суспільства [1, 243]. Необхідно підкреслити, що особистість становить абстрактне

поняття, яке об'єднує багато аспектів, що характеризують людину: сприйняття, думки, емоції, мотивацію й дії. При цьому особистість не зводиться до жодного з названих аспектів функціонування. У сучасній науці не існує єдиного загальновизнаного визначення поняття «особистість». На думку С. Подмазіна, особистість – це «системна якість індивіда, яка визначається його включенням у суспільні відносини й формується в спільній діяльності та спілкуванні. Сутність особистості виражає її суб'єктність, здатність діяти свідомо й відповідально [5, 146].

Основні результати дослідження. У контексті розгляду діяльності майбутнього викладача мистецьких дисциплін в аксіологічному вимірі особливий інтерес становить визначення особистості, запропоноване Я. Щепаньським, де особистість розглядається як інтегральна цілісність біогенних, психогенних і соціогенних елементів [4, 65]. Відповідно до цього визначення поняття «особистість» містить і природжені, і набуті елементи. Адже саме особистість є носієм творчих властивостей суб'єкта. У процесі підготовки майбутнього викладача мистецьких дисциплін на засадах аксіологічного підходу, яка транслює суб'єктний рівень розвитку особистості, особистість відкриває широкі можливості досягнення її людської сутності.

На думку Е. Фромма, людина відрізняється прагненням вийти за межі безпосередніх утилітарних запитів. Вона не обмежується знаннями, необхідними їй для виживання, а прагне пізнати сенс життя і сутність власного «Я». Цієї мети індивід досягає за допомогою виробленої ним системи орієнтацій у спілкуванні з іншими людьми. Ідентифікація і є тим «відчуттям», яке дозволяє індивідові з цілковитою підставою презентувати власну «Яконцепцію», і соціальне середовище активно впливає на цю потребу. Потреба у власній реалізації, за Е.Фроммом, є екзистенційною потребою, адже в його основі – психічний стан, який є вічним і незмінним. Соціальні умови здатні змінити лише способи реалізаційного задоволення: від творчості до руйнування, від любові до злочину, тощо [4].

Аксіологічний напрям підготовки майбутнього викладача мистецьких дисциплін об'єднує його прагнення до самовираження й самоздійснення. Це дозволяє акцентувати на протіканні відповідного процесу скоріше на внутрішньому плані особистості, ніж на зовнішньому. Водночас, це процес вираження себе, своєї внутрішньої природи, а також реалізація свого істинного «Я». Оскільки реалізація акцентує увагу на об'єктивному, зовнішньому рівні існування особистості, вона передбачає особистісне новоутворення, пов'язане з формуванням і трансляцією внутрішньої позиції людини, усвідомленням себе як члена суспільства, відповідального за власне майбутнє. Проектування поставлених перед майбутнім учителем завдань на основі аксіологічного підходу полягає у спрямованості навчання на реалізацію освітньої мети обумовлює єдність навчальної, розвиваючої, виховної та ціннісної функцій навчання. Його реалізація на практиці дозволяє: «за той самий час вирішувати ширше коло взаємопов'язаних завдань, чим підвищувати результативність навчального процесу; підвищити роль і значення цілепокладання в навчальному процесі, робити навчання більш цілепрямованим» тощо [4, 116].

На цій основі майбутні вчителі музики, мають одержати найсучасніші знання і гарну практичну підготовку. Для здійснення цього положення необхідно вирішити основні завдання художньо-музичної роботи: забезпечити більш високий науковометодичний рівень викладання методичних практикумів у вищій педагогічній школі: вдосконалити навчальні плани і програми практикумів, тісніше пов'язати їх з вимогами життя і практикою школи, закріпити матеріальнотехнічну базу університету, забезпечити викладання методичних практикумів висококваліфікованими майстрами художньо-музичної роботи, підвищувати ефективність кожного навчального заняття; на цій основі підвищувати якість самостійної навчальної діяльності майбутніх викладачів мистецьких дисциплін. Безперервна педагогічна практика студентів, підсумкові методичні конференції з педагогічної виробничої практики, тематичні концерти та педагогічні тренінги в цілому допомагають майбутньому викладачу мистецьких дисциплін підвищити ефективність підготовки до практичної діяльності з учнями.

Сутність аксіологічного підходу підготовки майбутніх викладачів мистецьких дисциплін до здійснення продуктивної діяльності розкривається через систему аксіологічних принципів, а саме через: рівноправність усіх наукових поглядів у межах єдиної гуманістичної системи цінностей (при збереженні різноманітності їх культурних і етнічних особливостей); рівнозначність традицій і творчості, визнання необхідності вивчення і використання вчення минулого і можливості відкриття в теперішньому і майбутньому; екзистенціальну рівність людей, соціокультурний прагматизм замість суперечок про підґрунтя цінностей; діалог замість байдужості чи взаємозаперечення. Спрямованість вчителя музики до продуктивної діяльності базується на особистісній системі цінностей, тому обов'язковою умовою є ціннісне ставлення до педагогічної роботи, до учнів.

Висновки. Високопродуктивним учителем можна стати лише маючи необхідні здібності й системність у роботі, гармонічно поєднуючи наукову та фахову компетентність, активно використовуючи продуктивні методи навчання при професійно-педагогічній спрямованості, за наявності адекватної самооцінки, відповідального ставлення до роботи, потреби у саморозвитку і самореалізації. Тому шлях учителя музики до оволодіння професійною майстерністю можливий за наявності внутрішніх та зовнішніх умов, при чому зовнішні умови стимулюють внутрішні, чим сприяють мотивації до дії. У висновках доцільно зазначити, що ефективне використання у навчально-виховному процесі аксіологічного підходу дозволяє не підганяти особистість студента до досконалої моделі, а плавно та обережно здійснювати його індивідуально-творчий розвиток. Застосування аксіологічного підходу дозволяє здійснювати навчання майбутніх викладачів мистецьких дисциплін не авторитарними методами, а пошуками компромісу, сугестивний педагогічний вплив поступається місцем взаємодії, співробітництву, партнерству, орієнтаціям на реальну свободу особистості, яка розвивається, і на діалог з нею.

Проведене дослідження не претендує на всебічне вирішення проблеми й не вичерпує всіх аспектів окресленої теми, а закладає основу для подальшого дослідження ролі аксіологічного підходу в модерній траєкторії професійної підготовки майбутнього вчителя мистецьких дисциплін.

Література

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. К. : Либідь, 2017. 376 с.
2. Зязюн І. А. Педагогіка добра: ідеали і реалії: наук.- метод. посібник. К. : МАУП, 2019. 312 с.
3. Гервас О. Етнопедагогічні аспекти курсу «Дизайн та монументально-декоративне мистецтво». Українська професійна освіта. Полтава, 2018. Вип. 4. С. 54–62.
4. Калюжна Т.Г. (2012). Педагогічна аксіологія в умовах модернізації професійно-педагогічної освіти: монографія. К., Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 128 с.
5. Козир А. В. Професійна майстерність учителів музики: теорія і практика формування в системі багаторівневої освіти: [монографія] А. В. Козир. К. : НПУ імені М. Драгоманова, 2018. – 378 с.
6. Старовойт Л.В., Ліхницька Л.М. Розвиток художньо-творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку засобами декоративно-ужиткового мистецтва. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. Випуск 64., 2022. С.147-160
7. Lazarenko N. Brovchak L., Starovoit L. The development of musical intelligence in junior schoolchildren during the lessons of the artistic cycle. SOCIETY. INTEGRATION. EDUCATION. Proceedings of the International Scientific Conference. Volume IV, May 24-25, 2019. P.422-439

О. Лук'яненко,

кандидат педагогічних наук,
доцент, доцент кафедри педагогіки
та методики початкового навчання
Національного педагогічного
університету м. М. П. Драгоманова

O. Lukianchenko,

Candidate of Pedagogical Sciences
(PhD), Associate Professor of Pedagogy and
Methodology of Primary Education,
National Dragomanov edagogicalUniversity

МИСТЕЦЬКИЙ АСПЕКТ У ФОРМУВАННІ ІМІДЖУ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

THE ART ASPECTS OF FORMATION OF IMAGE OF FUTURE TEACHERS FOR PRIMARY SCHOOL

***Анотація.** У статті визначено значущість формування іміджу майбутнього вчителя НУШ, висвітлено сутність поняття «імідж вчителя». Доведено, що включення творів різних видів мистецтва в процес вивчення дисципліни «Імідж*